

Norský systém poručnictví

Mona Choon Rasmussen

Informace ke zprávě

Tato zpráva krátce shrnující norský systém poručnictví byla vypracována na žádost českých úřadů a na základě dohody autorky s generálním ředitelstvím pro zdraví. Ve zprávě jsou obsaženy informace o tom, kdy je nutné přidělit poručníka, o podmínkách pro ustanovení osoby poručníkem, o odměňování a nákladech a o osvědčených metodách řešení střetu zájmů.

Autorka

Mona Choon Rasmussen má magisterský titul v oboru práv z univerzity v Oslo. Od roku 2008 do května 2013 pracovala jako poradkyně v oddělení pro udělování azylu na norském ředitelství pro přistěhovalectví.

Dnes pracuje jako právní poradkyně v oddělení poručnictví v úřadu krajského hejtmána kraje Oslo a Akershus. Na tomto místě je zodpovědná za koordinaci zástupců nezletilých osob bez doprovodu žádajících o azyl a uprchlíků. Nese také zodpovědnost za směrnice, postupy a poskytování poradenství ostatním norským krajským hejtmánům v této právní oblasti.

Úvod do norského systému poručnictví

Norský systém poručnictví se v nedávné době změnil. Nová legislativa vstoupila v platnost 1. července 2013. Ke změně muselo dojít za účelem přizpůsobení se dnešní společnosti. Předchozí legislativa byla více než sto let stará. Došlo také k organizačním změnám.

Za přijímání rozhodnutí ohledně poručnictví¹ nese zodpovědnost úřad krajského hejtmána. V Norsku pracuje s poručnictvím 19 krajů². Centralizovanou odvolací komisí a dohledovým orgánem³ je orgán pro občanské záležitosti⁴.

¹ Jedná se o státní agenturu s norským označením „Fylkesmannen“.

² Zákon o poručnictví, články 4 a 5.

³ V norštině se překládá jako „Statens sivilrettsforvaltning“.

Krajský hejtman nese zodpovědnost za školení, poradenství a dohled nad poručníky ve svém kraji.

Hlavní ustanovení o poručnictví najdeme v zákoně o poručnictví. Kapitola věnovaná zástupcům nezletilým žadatelů o azyl bez doprovodu se nachází také v imigračním zákoně. V občanském právu existuje několik zvláštních ustanovení, která regulují zvláštní případy.

⁴ Zákon o poručnictví, článek 7.

Kdy mají norské úřady povinnost ustanovit poručníka dítěte⁵?

Hlavní pravidlo říká, že poručníky dítěte jsou jeho rodiče. Oba rodiče se podílí na rodičovských právech a jeden nebo oba rodiče mají nezletilou osobu v péči, viz zákon o poručnictví, článek 16.

Kdy je nezletilá osoba bez zákonného poručníka?

Krajský hejtman ustanovuje poručníka v různých individuálních případech.

Typické příklady:

- Poručník nebo poručníci se dostanou s dítětem do střetu zájmů.
- Poručník nemůže přijímat rozhodnutí v nejlepším zájmu dítěte.
- Dítě je bez poručníka.

Poručník se může s dítětem dostat do střetu zájmů v řadě případů.

Pokud například jeden z rodičů dítěte zemře, druhý rodič a dítě po zemřelém rodiči dědí, pokud žili ve společné domácnosti. V takových případech mají rodič a dítě zájem na vypořádání dědictví. Krajský hejtman ustanovuje dočasného poručníka, který ochrání v otázce majetku zesnulého rodiče nejlepší zájmy dítěte.

Může dojít také k situaci, kdy poručník s rodičovskou odpovědností nedokáže rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte. Pokud je například jeden z poručníků vyšetřován policií, nebo čelí obvinění ze zločinu proti dítěti nebo proti druhému z poručníků. Poručník, který na dítěti žádný zločin nespáchal, není vždy schopen přijmout rozhodnutí, které by bylo v nejlepším zájmu dítěte. Krajský hejtman může v těchto případech ustanovit dočasného poručníka, který bude přítomen policejnímu vyšetřování nebo soudnímu výslechu.

Dítě může být bez zákonného poručníka. Jedná se například o situace, kdy poručníci nejsou schopni přijmout rozhodnutí v nejlepším zájmu dítěte. Poručníci mohou být například

⁵ Dle norské legislativy je osoba považována za dítě/nezletilou osobu, dokud nedosáhne 18 let věku.

na dovolené a úřady je nejsou schopny kontaktovat, nebo se dítě nachází v Norsku a úřady nejsou schopny zjistit totožnost a místo pobytu poručníků. Dokud nebude situace vyřešena, ustanovuje krajský hejtman dočasného poručníka.

Formální požadavky pro poručníky

Poručníci doručí zprávu od policie. Tato zpráva bude obsahovat informace o spáchaných trestných činech relevantních pro výkon poručnictví a bude v ní uvedeno, zda byla daná osoba obviněna, soudně stíhaná, zda přijala pokutu nebo zda byla uznána vinnou. Jedná se například o sexuální trestné činy, násilné trestné činy, porušování ustanovení o drogách nebo ekonomické činy, které lze stíhat podle zákona⁶.

Jedinou výjimkou z tohoto pravidla jsou rodiče, manžel nebo manželka, děti a vnuci. Tyto osoby policejní zprávu dodávat nemusí.

Pokud má být ustanoven poručník, který není předem schválen, nedojde k ustanovení, dokud nebude doručena policejní zpráva.

Poručník musí být pro danou funkci vhodný a musí s ustanovením souhlasit.

V praxi budou mít profesionální poručníci obecné dobrozdání, ve kterém bude uvedeno, že osoba je vhodná pro výkon pěstounské péče a před každým svěřením dítěte do péče dojde k individuálnímu vyhodnocení⁷.

Poručenec nemůže být ustanoven poručníkem jiné osoby.

Zodpovědnosti a povinnosti poručníka

Zodpovědnosti a povinnosti poručníka se liší podle poručnického mandátu.

V případě rodičovské zodpovědnosti existuje povinnost se o nezletilou osobu starat. Existuje také právo a povinnost rozhodovat o osobních záležitostech dítěte, pokud není uvedeno jinak v článcích 31-33 zákona o dítěti. Rodiče jsou zodpovědní za vzdělání dítěte a jeho finanční podporu při výchově.

Nezletilá osoba nesmí být vystavena žádnému druhu násilí a nesmí být nijak ohroženo její fyzické a duševní zdraví. To platí také ve chvíli, kdy je násilí používáno jako prostředek k

⁶ Zákon o poručnictví, články 28 a 26.

⁷ Zákon o poručnictví, článek 28.

výchově dítěte. Používání násilí nebo zastrašovacích taktik je považováno za zakázané chování vůči dětem.

Ve druhém ustanovení článku 17 zákona o poručnictví se uvádí, že poručník má rodičovskou zodpovědnost, pokud neexistuje osoba s rodičovskou zodpovědností, nebo pokud osoba s rodičovskou zodpovědností není schopna přijímat rozhodnutí v nejlepším zájmu dítěte. Tuto skutečnost vyhodnocuje orgán zodpovědný za poručnictví a písemně ji uvede do příkazu o ustanovení poručnictví.

Když krajský hejtman ustanoví poručníka nezletilé osoby, tento poručník nemusí nutně zajišťovat každodenní péči o dítě. Nese však zodpovědnost za zajištění ochrany práv dítěte a jeho zájmů.

Státní dohled nad finančními nástroji nezletilé osoby

Pokud dítě disponuje finančními instrumenty v celkové hodnotě přesahující 170 490 norských korun (NOK)⁸, bude majetek nezletilé osoby spravovat krajský hejtman dle článku 48 zákona o poručnictví a dle článků 26 a 27 nařízení o poručnictví.

Smyslem této legislativní úpravy je bezpečná správa majetku dítěte, pokud dítě samotné není schopno jednat ve vlastním zájmu.

Odměny a úhrady výdajů poručníků

Poručníci mají právo na odměnu a náhradu výdajů⁹. Výše odměny se liší případ od případu¹⁰.

Pokud osoba pod poručníkem disponuje po přičtení úroků z majetku příjmem rovným nebo nižším než je minimální důchod¹¹, pak dle článku 19 nařízení o poručnictví poručník obdrží

⁸ Nařízení o poručnictví, článek 25. Rozhodnou částku stanovuje stát k 1. květnu každého roku. Částkou se pak úřad krajského hejtmana musí začít řídit od 1. ledna následujícího roku.

⁹ Zákon o poručnictví, článek 30.

¹⁰ Nařízení o poručnictví, článek 16.

¹¹ Tato částka je rovna přibližně 170 500 norským korunám.

odměnu od krajského hejtmánství. Kromě toho musí mít osoba jmění menší než 50 000 norských korun¹².

Odměna poručníkovi se liší podle toho, zda je poručník profesionálním poručníkem, poručníkem s několika svěřenými osobami, nebo pokud je poručník příbuzným dané osoby. Výše odměny závisí také na mandátu.

Ve výjimečných případech může poručník pobírat hodinovou odměnu.

Pokud je to nezbytné, krajský hejtmán jmenuje poručníkem právníka. Tento advokát pak bude odměňován na základě počtu odpracovaných hodin nebo dle norských tabulkových odměn pro veřejné právníky.

Poručnický mandát ➔	Osobní a ekonomické záležitosti	Osobní záležitosti	Ekonomické záležitosti	Hodinové odměňování
Typ poručníka ⬇				
Profesionální poručník	10 000 NOK	4 500 NOK	7 500 NOK	400 NOK
Příležitostný poručník	4 000 NOK	2 000 NOK	3.500 NOK	200 NOK
Poručník ¹³ z rodiny	0 NOK	0 NOK	0 NOK	0 NOK
Advokát				975 NOK

Výdaje

Výdaje jsou standardně hrazeny do výše 1 000 NOK ročně¹⁴. Tuto sumu určuje norský úřad pro občanské záležitosti¹⁵. Pokud má poručník nezbytné náklady v souvislosti s výkonem

¹² Pokud osoba s poručníkem žije ve společné domácnosti s jinou osobou, výpočet se liší. Toto ustanovení se jen málokdy vztahuje na nezletilé osoby.

¹³ Rodinný poručník: rodiče dítěte, manžel nebo manželka a partner nebo partnerka.

¹⁴ Pokyny norského úřadu pro občanské záležitosti, číslo 1. 2014 – „Výdaje a odměny“.

¹⁵ Nařízení o poručnictví, článek 18

poručníctví, které značně převyšují stanovenou pevnou výši výdajů, může poručník požádat krajské hejtmanství o náhradu skutečných výdajů.

Financování poručníctví

Obecným pravidlem je, že výdaje poručníka a jeho odměnu hradí poručenec¹⁶. Dítě ale jen zřídkakdy může mít dostatečný příjem na uhrazení výdajů na poručníka.

Krajský hejtman má povinnost ustanovit poručníka nezletilé osoby, pokud dojde ke splnění stanovených podmínek. Tato povinnost platí nezávisle na tom, zda náklady poručníctví hradí osoba, která je poručníkovi svěřena, nebo úřad krajského hejtmana.

Krajské hejtmanství dostává každý rok prostředky od ministerstva spravedlnosti a z veřejného sociálního zabezpečení. Tento rozpočet hradí administrativní náklady i odměny pro poručníky.

Osvědčená metoda

Poručník bude chránit zájmy dítěte v rámci svěřeného mandátu. Za ustanovené poručníky nelze považovat osoby, které se mohou s dítětem dostat do střetu zájmů. Cílem je zajistit, aby poručník mohl přijmout nezávislé a nezaujaté rozhodnutí s ohledem na nejlepší zájem dítěte.

Pokud dítě například žije v ústavu nebo v centru pro nezletilé osoby bez doprovodu, nemohou se poručníkem dítěte stát zaměstnanci tohoto zařízení. Stejně tak nebude poručníkem jmenována například osoba, která pracuje na případu dítěte v oddělení sociálně-právní ochrany dětí ani osoba pracující na případu žadatele o azyl na norském ředitelství pro přistěhovalce.

Zaměstnanci by se mohli dostat do střetu zájmů mezi nejlepším zájmem dítěte na jedné straně a požadavkem vedení na straně druhé. Poručník je zodpovědný za to, aby zajistil ze strany ústavu, centra pro nezletilé osoby bez doprovodu nebo jiného orgánu adekvátní péči o zájmy a práva dítěte. Mohlo by tedy dojít ke střetu zájmů.

¹⁶ Nařízení o poručníctví, článek 19

Poručník má povinnost hlásit jakýkoli možný střet zájmů úřadu krajského hejtmana. Zodpovědné oddělení poté rozhodne, zda střet zájmů existuje, a pokud tomu tak skutečně je, pak ustanoví jiného poručníka.

Přílohy

Zákon o poručnictví ze dne 26. 3. 2010, relevantní ustanovení¹⁷

Kapitola 2: Poručnický orgán

Článek 4: Poručnický orgán

Místním poručnickým orgánem je úřad krajského hejtmana. Ve Špicberkách je místním poručnickým orgánem „Sysselemanden“¹⁸. Hlavním poručnickým orgánem je státní orgán jmenovaný králem.

Článek 5: Místní oblasti

Každý kraj představuje jednu poručnickou oblast. Oslo a Akershus jsou jednou oblastí. Špicberky jsou poručnickou oblastí.

(.....)

Článek 6: Místní poručnický orgán

Krajský hejtman je zodpovědný za případy ve svém kraji a dohlíží nad poručníky ve své oblasti.

Krajský hejtman zajišťuje poručníkům ve své oblasti potřebná školení, poradenství a pomoc.

Dle oddílu dva může král krajskému hejtmanu udělit další povinnosti týkající se například rozsahu prováděného dohledu.

Článek 7: Hlavní poručnický orgán

Hlavní poručnický orgán posuzuje odvolání proti rozhodnutím krajských hejtmanů a dohlíží na plnění povinností krajských hejtmanů v souladu se zákonem o poručnictví.

(...)

¹⁷ Přeložená ustanovení nejsou oficiálními překlady norské vlády.

¹⁸ Špicberky nejsou krajem, a proto nemají vlastní úřad krajského hejtmana.

Kapitola 3: Poručnictví nezletilých osob

Článek 8: Nezletilé osoby

Za nezletilé osoby jsou považovány osoby mladší 18 let.

Článek 16: Kdo je poručníkem nezletilé osoby

Poručníkem nezletilé osoby je osoba, která má nezletilou osobu v opatrovnictví v souladu s ustanoveními zákona o dítěti a je starší 18 let. Pokud nemá nezletilá osoba zákonného poručníka, krajský hejtman jmenuje nového poručníka nebo dočasného poručníka.

Článek 17: Zodpovědnosti poručníka Povinnost vyslechnout nezletilou osobu atd.

Pokud není uvedeno jinak, poručník jedná jménem nezletilé osoby ve všech finančních záležitostech a tam, kde to nařizuje zákon.

Pokud nemá nezletilou osobu nikdo v opatrovnictví, poručník přijímá rozhodnutí za nezletilou osobu se zodpovědností rodiče, a to v souladu s článkem 30 zákona o dítěti. To samé platí v případě, kdy osoba s rodičovskou zodpovědností není schopna jednat v souladu s nejlepším zájmem dítěte.

Ustanovený poručník bude všechna důležitá rozhodnutí co možná nejpodrobněji konzultovat s osobou nebo osobami s rodičovskou zodpovědností.

Pokud je nezletilá osoba starší 12 let, má poručník povinnost před přijetím rozhodnutí vyslechnout názor dítěte. Dítě má právo podílet se na svých osobních záležitostech, přičemž platí ustanovení z článku 31 zákona o dítěti.

Nezletilá osoba, která nesouhlasí s rozhodnutím poručníka, může vznést námitku k rukám krajského hejtmana.

Článek 18: Vztah mezi poručníky

Pokud není uvedeno jinak, poručníci dítěte jednají společně. Pokud se poručníci nejsou schopni shodnout na záležitostech, které jsou pro nezletilou osobu důležité, přijme rozhodnutí krajský hejtman.

Poručník může dát druhému poručníkovi plnou moc k samostatnému výkonu poručnických povinností, přičemž tato plná moc může být generální, nebo se může týkat konkrétní otázky.

Pokud jeden z poručníků nemůže dočasně nebo v určitých případech chránit nejlepší zájmy dítěte, pak může krajský hejtman ustanovit druhého poručníka jediným poručníkem dítěte.

Pokud dítě nežije s oběma poručníky, krajský hejtman může rozhodnout, že má každý z poručníků samostatný přístup k bankovnímu účtu nezletilé osoby. Krajský hejtman své rozhodnutí finanční instituci sdělí písemně.

Pokud se na schůzku, o níž byli řádně dle zákona informováni oba poručníci, dostaví pouze jeden z poručníků, pak se bude předpokládat, že přítomný poručník disponuje plnou mocí. To samé platí, pokud poručník musí podepsat dokument jménem dítěte k rukám kompetentního orgánu.

Článek 19: Odebrání poručnických práv

Pokud je to v nejlepším zájmu dítěte, pak může soud na základě požadavku krajského hejtmána nebo druhého poručníka zbavit poručníka opatrovnictví. Pro soudní jednání platí článek 71. Pokud je nezletilá osoba starší 12 let, nebo pokud je dostatečně vyspělá a způsobilá k formulaci vlastního názoru ke konkrétní záležitosti, má právo být před přijetím rozhodnutí vyslechnuta.

(...)

(....)

Článek 30: Odměny a náhrada nezbytných nákladů

Poručník má právo na odměnu za výkon práce poručníka a má právo na náhradu nezbytných nákladů v souvislosti s výkonem poručnictví. Pokud je poručník rodičem dítěte nebo manželem či manželkou nebo partnerem či partnerkou osoby v poručnictví, pak obdrží za svou práci plnění jedině ve výjimečných případech. Odměnu a náklady hradí poručenec. Pokud příjmy poručenec nedosahují hranice stanovené nařízením o poručnictví, pak kompenzaci hradí úřad krajského hejtmána.

(...)